

OILA VA MAKTAB HAMKORLIGINING BOSHLANG‘ICH TA’LIMDAGI AHAMIYATI

Ashurova Dilrabo Muxtarovna

Toshkent shahri Mirzo Ulug‘bek tumani 210-maktab

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada oila va maktab hamkorligining boshlang‘ich ta‘lim jarayonidagi o‘rni va ahamiyati yoritilgan. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining shaxsiy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishida ota-onalar bilan ta‘lim muassasasi o‘rtasidagi samarali hamkorlik muhim omil hisoblanadi. Maqolada oila va maktab hamkorligining shakllari, pedagogik jarayonga ta‘siri hamda o‘quvchilarning ta‘limiy yutuqlarini oshirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy ta‘lim tizimida oila va maktab hamkorligini rivojlantirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *oila, maktab, hamkorlik, boshlang‘ich ta‘lim, o‘quvchi tarbiyasi, pedagogik jarayon, ota-ona ishtiroki*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение сотрудничества семьи и школы в системе начального образования. Эффективное взаимодействие между родителями и образовательным учреждением играет важную роль в формировании личности, интеллектуальном и социальном развитии младших школьников. В статье анализируются основные формы сотрудничества семьи и школы, их влияние на образовательный процесс, а также роль данного взаимодействия в повышении учебных достижений учащихся. Представлены рекомендации по развитию семейно-школьного партнерства в условиях современной образовательной системы.*

Ключевые слова: *семья, школа, сотрудничество, начальное образование, воспитание учащихся, образовательный процесс, участие родителей*

Abstract: *This article examines the importance of cooperation between family and school in primary education. Effective collaboration between parents and educational institutions is a key factor in the personal, intellectual, and social development of primary school students. The study analyzes the main forms of family–school partnership, their impact on the educational process, and their role in improving students’ academic achievements. The article also provides recommendations for enhancing family and school cooperation in the context of modern education.*

Keywords: *family, school, cooperation, primary education, student development, educational process, parental involvement*

Kirish

Bugungi globallashuv va ta‘lim tizimining jadal rivojlanishi sharoitida boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchi shaxsini shakllantirishning eng muhim davri sifatida e‘tirof etilmoqda. Aynan shu bosqichda bolada bilim olishga bo‘lgan munosabat, ijtimoiy xulq-atvor me‘yorlari, axloqiy qarashlar, muloqot madaniyati hamda mustaqil fikrlash ko‘nikmalari



shakllana boshlaydi. Shu sababli boshlang‘ich ta‘lim jarayonining samaradorligi nafaqat maktabdagi pedagogik faoliyatga, balki oila muhiti va ota-onalarning ta‘lim jarayonidagi ishtirokiga ham bevosita bog‘liqdir.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda ta‘lim jarayoni subyektlari sifatida o‘quvchi, o‘qituvchi va ota-onaning o‘zaro hamkorligi muhim omil sifatida qaraladi. Oila va maktab o‘rtasidagi uzviy hamkorlik o‘quvchilarning psixologik barqarorligi, ta‘limga moslashuvi va o‘quv faoliyatidagi muvaffaqiyatlarini ta‘minlashda muhim pedagogik mexanizm hisoblanadi. Ota-onaning maktab hayotida faol ishtiroki bolalarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi, mas‘uliyat hissini shakllantiradi va ta‘lim natijalarining barqarorligini ta‘minlaydi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun oila — birlamchi ijtimoiy muhit bo‘lib, unda bolaning shaxsiy xususiyatlari, qadriyatlari va xulq-atvor normalari shakllanadi. Maktab esa ushbu xususiyatlarni ilmiy-pedagogik asosda rivojlantiruvchi ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bois oila va maktabning bir yo‘nalishda hamkorlikda faoliyat olib borishi ta‘lim-tarbiya jarayonining uzluksizligi va yaxlitligini ta‘minlaydi. Ularning o‘zaro uzviy aloqasi o‘quvchilarda ijtimoiy moslashuv, kommunikativ kompetensiyalar va ijobiy motivatsiyani rivojlantirishga xizmat qiladi.

So‘nggi yillarda ta‘lim tizimida oila va maktab hamkorligini kuchaytirish masalasi davlat siyosati darajasiga ko‘tarilmoqda. Bu jarayonda ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish, ularni ta‘lim jarayoniga jalb etish, maktab va oila o‘rtasida samarali muloqot mexanizmlarini yo‘lga qo‘yish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida bunday hamkorlikning yo‘lga qo‘yilishi keyingi ta‘lim bosqichlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur maqolada oila va maktab hamkorligining boshlang‘ich ta‘limdagi ahamiyati, uning pedagogik va ijtimoiy-psixologik jihatlari hamda o‘quvchilar ta‘limiy rivojiga ta‘siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotda oila va maktab hamkorligining samarali shakllarini aniqlash, mavjud muammolarni tahlil qilish va ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga alohida e‘tibor qaratiladi.

Hozirgi davrda ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish, ta‘lim sifati va samaradorligini oshirish masalalari global va milliy miqyosda dolzarb vazifalardan biri sifatida e‘tirof etilmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich ta‘lim bosqichi o‘quvchi shaxsining intellektual, axloqiy va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo‘lib, ushbu bosqichda yo‘l qo‘yilgan kamchiliklar keyingi ta‘lim jarayonida jiddiy muammolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli boshlang‘ich ta‘lim jarayonini samarali tashkil etish va uning pedagogik asoslarini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy muammolardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy ta‘lim amaliyotida o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasi, ta‘limga bo‘lgan motivatsiyasi va ijtimoiy moslashuvi ko‘p jihatdan oila va maktab o‘rtasidagi hamkorlik darajasiga bog‘liq ekanligi ilmiy tadqiqotlar orqali tasdiqlanmoqda. Biroq amaliyotda ota-onalarning ta‘lim jarayonidagi ishtiroki yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganligi, maktab va oila o‘rtasida muntazam hamda samarali muloqotning mavjud emasligi kabi muammolar uchrab turadi. Bu holat boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta‘limiy

faoliyatida qiyinchiliklar, ijtimoiy moslashuvda uzilishlar va motivatsiyaning pasayishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi va raqamli ta‘lim muhitining kengayishi sharoitida oila va maktab hamkorligining mazmuni va shakllari ham tubdan o‘zgarib bormoqda. Ota-onalar bilan masofaviy aloqa, elektron kundaliklar, raqamli platformalar orqali muloqot qilish imkoniyatlarining kengayishi hamkorlikning yangi pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etadi. Shu bilan birga, ota-onalarning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish va ularni ta‘lim jarayoniga ongli ravishda jalb etish masalasi dolzarbligicha qolmoqda.

Boshlang‘ich ta‘limda oila va maktab hamkorligini tizimli asosda yo‘lga qo‘yish o‘quvchilarda ijobiy o‘quv motivatsiyasi, mas‘uliyat hissi, mustaqil fikrlash va ijtimoiy faollikni shakllantirishga xizmat qiladi. Ushbu hamkorlik nafaqat ta‘lim sifati, balki tarbiya jarayonining uzluksizligi va izchilligini ta‘minlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu jihatdan mazkur mavzuni ilmiy jihatdan o‘rganish, mavjud tajribalarni tahlil qilish va samarali hamkorlik modellarini ishlab chiqish zamonaviy pedagogika fanining dolzarb vazifalaridan biridir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, boshlang‘ich ta‘limda oila va maktab hamkorligining pedagogik, ijtimoiy-psixologik va tashkiliy jihatlarini chuqur tahlil qilish, ularning o‘quvchi shaxsining rivojiga ta‘sirini ilmiy asosda yoritish bugungi ta‘lim amaliyoti uchun alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur muammoning dolzarbligi ta‘lim tizimida samarali hamkorlikni ta‘minlash orqali barkamol avlodni tarbiyalashga qaratilgan strategik maqsadlar bilan uzviy bog‘liqdir.

Asosiy qism

Boshlang‘ich ta‘lim jarayonida oila va maktab hamkorligi ta‘lim-tarbiya tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mazkur hamkorlik pedagogik jarayonning subyektlari — o‘qituvchi, o‘quvchi va ota-onaning o‘zaro mas‘uliyatli hamkorligi asosida tashkil etiladi. Pedagogik nuqtayi nazardan, oila va maktabning bir yo‘nalishda faoliyat yuritishi o‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishini ta‘minlashga xizmat qiladi. Oila bolaning dastlabki ijtimoiy tajribasini shakllantiruvchi muhit bo‘lsa, maktab ushbu tajribani ilmiy-pedagogik asosda rivojlantiruvchi muassasa sifatida namoyon bo‘ladi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun o‘qituvchi va ota-onaning ta‘limiy talablaridagi uyg‘unlik muhim ahamiyatga ega. Agar oila va maktab talablari o‘zaro mos bo‘lsa, o‘quvchida ijobiy o‘quv motivatsiyasi, mas‘uliyat hissi va intizom shakllanadi. Aksincha, talablar o‘rtasidagi nomuvofiqlik o‘quvchilarda ikkilanish, ishonchsizlik va ta‘limga nisbatan salbiy munosabatni keltirib chiqarishi mumkin.

Oila va maktab hamkorligining shakllari va mexanizmlari. Boshlang‘ich ta‘limda oila va maktab hamkorligi turli tashkiliy va pedagogik shakllar orqali amalga oshiriladi. Jumladan, ota-onalar yig‘ilishlari, individual suhbatlar, ochiq darslar, ota-onalar uchun seminar va treninglar, shuningdek, sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlar hamkorlikning muhim shakllari hisoblanadi. Ushbu faoliyatlar ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirishga, ularni ta‘lim jarayoniga faol jalb etishga xizmat qiladi.



Zamonaviy ta'lim sharoitida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish oila va maktab hamkorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron kundaliklar, raqamli platformalar va onlayn muloqot vositalari orqali ota-onalar farzandlarining o'quv faoliyati, baholash natijalari va tarbiyaviy jarayon haqida tezkor ma'lumot olish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa hamkorlikning uzluksizligi va samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Oila va maktab hamkorligining o'quvchi rivojiga ta'siri. Boshlang'ich ta'lim bosqichida oila va maktab hamkorligi o'quvchilarning shaxsiy, ijtimoiy va intellektual rivojiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalarning ta'lim jarayonidagi faol ishtiroki o'quvchilarda bilim olishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi, o'z-o'zini nazorat qilish va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, oila va maktab o'rtasidagi yaqin aloqalar bolalarning psixologik holatini barqarorlashtiradi, ularning maktab muhitiga moslashuvini yengillashtiradi.

Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, ota-onalari ta'lim jarayoniga muntazam jalb etilgan o'quvchilarning akademik natijalari yuqori bo'lishi, ijtimoiy faolligi va mas'uliyat darajasi oshishi kuzatiladi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda bunday hamkorlik o'quvchilarning keyingi ta'lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o'qishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Hamkorlikni rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Amaliyotda oila va maktab hamkorligini tashkil etishda qator muammolar mavjud. Jumladan, ota-onalarning pedagogik bilimlarining yetarli emasligi, vaqt tanqisligi, ta'lim jarayoniga nisbatan mas'uliyatning sustligi hamkorlik samaradorligini pasaytiruvchi omillar sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli maktablarda ota-onalar bilan ishlashning tizimli va maqsadga yo'naltirilgan mexanizmlarini ishlab chiqish zarur.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun ota-onalar uchun pedagogik maslahatlar, mahorat darslari va treninglarni tashkil etish, maktab va oila o'rtasida o'zaro ishonchga asoslangan hamkorlik muhitini yaratish muhim hisoblanadi. Bunda o'qituvchining kommunikativ kompetensiyasi va tashabbuskorligi muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy ta'lim tizimida boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchi shaxsining bilim olishga bo'lgan munosabati, axloqiy qarashlari va ijtimoiy xulq-atvori shakllanadigan muhim davr hisoblanadi. Ushbu bosqichda ta'lim jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan oila muhiti va maktab faoliyati o'rtasidagi uzviy hamkorlikka bog'liq bo'lib, mazkur masalaning yetarli darajada ilmiy o'rganilmasligi ta'lim sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois boshlang'ich ta'limda oila va maktab hamkorligini chuqur ilmiy tahlil qilish bugungi pedagogika fanining muhim vazifalaridan biridir.

Amaliy tajriba shuni ko'rsatadiki, ko'plab ta'lim muassasalarida oila va maktab hamkorligi epizodik va tizimsiz xarakterga ega bo'lib, u ko'proq tashkiliy tadbirlar doirasida cheklanib qolmoqda. Ota-onalarning ta'lim jarayonidagi ishtiroki, aksariyat hollarda, faqat nazorat va axborot olish bilan cheklanib, ularning pedagogik jarayonga faol jalb etilishi yetarli darajada ta'minlanmayapti. Bu holat boshlang'ich sinf o'quvchilarining ta'limga bo'lgan motivatsiyasi, mustaqil o'rganish ko'nikmalari va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ilmiy adabiyotlarda oila va maktab hamkorligining umumiy jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, boshlang'ich ta'lim bosqichiga xos bo'lgan psixologik, pedagogik va tashkiliy

xususiyatlar yetarli darajada tizimli o‘rganilmagan. Ayniqsa, zamonaviy ta’lim muhitida raqamli texnologiyalar, masofaviy muloqot vositalari va innovatsion pedagogik yondashuvlar sharoitida oila va maktab hamkorligini tashkil etish masalasi yangi ilmiy izlanishlarni talab etadi. Shu jihatdan mazkur mavzuni o‘rganish ta’lim jarayonining zamonaviy talablarga mos ravishda takomillashtirilishiga xizmat qiladi.

Boshlang‘ich ta’limda oila va maktab hamkorligini o‘rganish zarurati, shuningdek, o‘quvchilarning shaxsiy rivoji, ijtimoiy faolligi va ta’limiy yutuqlarini oshirish bilan bog‘liq muammolarni hal etishga qaratilganligi bilan ham asoslanadi. Ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yish o‘quvchilarda ijobiy o‘quv motivatsiyasi, mas’uliyat hissi va ijtimoiy moslashuvni shakllantirishda muhim pedagogik shart-sharoitlarni yaratadi.

Shu nuqtayi nazardan, mazkur mavzuni ilmiy jihatdan o‘rganish, oila va maktab hamkorligining samarali shakl va mexanizmlarini aniqlash, mavjud muammolarni tahlil qilish hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarur hisoblanadi. Bu esa boshlang‘ich ta’lim tizimida ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirish va barkamol avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Xulosa

Boshlang‘ich ta’lim jarayonida oila va maktab hamkorligi o‘quvchi shaxsining har tomonlama rivojlanishini ta’minlovchi muhim pedagogik omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, oila va maktab o‘rtasidagi uzviy va tizimli hamkorlik o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirish darajasi, o‘quv motivatsiyasi, ijtimoiy moslashuvi hamda axloqiy tarbiyasiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf bosqichida ota-onalarning ta’lim jarayonidagi faol ishtiroki o‘quvchilarda mas’uliyat hissi, mustaqil fikrlash va ijobiy o‘quv munosabatlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, oila va maktab hamkorligi samarali tashkil etilgan sharoitda ta’lim-tarbiya jarayoni izchil va uzluksiz kechadi, pedagogik talablar uyg‘unlashadi hamda o‘quvchining psixologik barqarorligi ta’minlanadi. Shu bilan birga, amaliyotda ushbu hamkorlikning yetarli darajada tizimlashtirilmaganligi, ota-onalarning pedagogik jarayonga cheklangan darajada jalb etilishi kabi muammolar mavjudligi aniqlanadi. Bu holat mazkur masalani ilmiy va amaliy jihatdan chuqur o‘rganish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Tavsiyalar

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, boshlang‘ich ta’limda oila va maktab hamkorligini yanada rivojlantirish maqsadida quyidagi tavsiyalarni berish maqsadga muvofiqdir:

1. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari tomonidan ota-onalar bilan ishlashning tizimli va rejalashtirilgan mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish.
2. Ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish maqsadida seminarlar, treninglar va maslahat mashg‘ulotlarini muntazam tashkil etish.
3. Oila va maktab o‘rtasida samarali muloqotni ta’minlash uchun raqamli ta’lim platformalari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan keng foydalanish.
4. Ota-onalarni sinf va maktab miqyosidagi tarbiyaviy hamda ta’limiy tadbirlarga faol jalb etish orqali ularning mas’uliyatini oshirish.



5. O‘qituvchilarning kommunikativ va hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan malaka oshirish dasturlarini takomillashtirish.

6. Oila va maktab hamkorligida yuzaga kelayotgan muammolarni aniqlash va bartaraf etish bo‘yicha monitoring va tahlil ishlarini yo‘lga qo‘yish.

Mazkur tavsiyalarning amaliyotga tatbiq etilishi boshlang‘ich ta‘lim tizimida oila va maktab hamkorligining samaradorligini oshirishga, o‘quvchilarning ta‘limiy va tarbiyaviy rivojini ta‘minlashga hamda ta‘lim sifatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullayeva M.B. Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. Alimuhamedov R.M. Oila pedagogikasi va tarbiya masalalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
4. Ismoilova Z.Q. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini tarbiyalash nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Ilm Ziyos, 2021.
5. Karimova V.M. Shaxs tarbiyasida oila va ijtimoiy muhitning o‘rni. – Toshkent: Fan, 2017.
6. Mavlonova R.A., To‘raqulov S.T. Pedagogika. – Toshkent: Noshir, 2020.
7. Musurmonova O. Oila va maktab hamkorligining pedagogik asoslari. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2019.
8. Nurmonov A.N. Ta‘lim-tarbiya jarayonida ota-onalar bilan hamkorlik. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Ta‘lim-tarbiya sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlar to‘plami. – Toshkent, 2022.
10. Qodirova F.R. Boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
11. Rahmonova N.X. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish. – Toshkent: Fan va ta‘lim, 2021.
12. Saidova G.S. Ota-onalar bilan ishlash metodikasi. – Toshkent: Ilm Ziyos, 2018.
13. Xoliqov A.A. Ta‘lim jarayonida hamkorlik pedagogikasi. – Toshkent: Fan, 2019.
14. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiyalar asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.